

JORNADES

Drets humans i pau a l'Amèrica Central: reptes i oportunitats

18 i 19 juny de 2024
Museu d'Història de Barcelona
Sala Martí l'Humà

#JornadesCA

Organitzen:

Taula Catalana pels
Drets Humans i la Pau
a l'Amèrica Central

ICIP

INSTITUT
CATALÀ
INTERNACIONAL
PER LA PAU

Presentació

Des de Catalunya se segueix amb preocupació els alts nivells de violència que viu l'Amèrica Central, especialment països com El Salvador, Guatemala, Hondures i Nicaragua, amb els quals existeixen llaços de cooperació i solidaritat històrics. Entre els motius de preocupació destaquen la criminalització de la protesta, la deriva autoritària i antifeminista, així com l'expansió d'actors criminals a la regió.

La cooptació de l'estat per part de xarxes criminals, la licitació sense mesura dels territoris, la remilitarització social, la polarització i els discursos d'odi (LGTBIQ+fòbics, masclistes i racistes), són part de la vulneració de drets que viu la població, abocada a desplaçaments en condicions inhumanes, conseqüència també de les polítiques migratòries del nord global.

Malgrat que Guatemala, Nicaragua, El Salvador i Hondures van posar fi als seus conflictes bèl·lics, els acords de pau no s'han traduït en la capacitat necessària per impulsar polítiques públiques i una legislació que puguin transformar la societat i garantir un clima de pau i justícia social. Els reptes són enormes i els factors causants no estan deslligats d'un context global en creixent tensió.

Tanmateix, l'Amèrica Central és una regió històricament activa, amb iniciatives de transformació social ideades des de l'articulació social. Persones i col·lectius de la societat civil, de l'àmbit acadèmic, artístic i polític, posen sobre la taula propostes per afrontar les diferents crisis des d'una mirada basada en la dignitat i en els drets inherents a tots els éssers humans i de la naturalesa.

És per això que cal continuar teixint xarxes de suport i incidència per poder sumar-se, des de Catalunya, a les persones i col·lectius que promouen aquests espais i propostes, els quals es veuen subjectes a campanyes de desprestigi, assetjament, criminalització, atacs i, fins i tot, desaparició forçada o execució. El context de repressió, persecució i violència que viu la regió convoca a dirigir l'atenció internacional cap a la regió i reforçar els molts llaços de solidaritat ja existents.

És amb aquest propòsit que la nova Taula Catalana pels Drets Humans i la Pau a l'Amèrica Central i l'ICIP (Institut Català Internacional per a la Pau) organitzen aquestes primeres jornades de reflexió i diàleg entorn dels importants reptes que té Centreamèrica, i per donar visibilitat a les denúncies, idees, iniciatives i alternatives que es presenten des de la societat civil i que pretenen tornar a posar al centre dels debats el valor de la vida.

Programa — Dimarts 18 de juny

16.00 — 16.30h

Registre

16.30h — 17.00h

Inauguració i presentació de la Taula Catalana pels Drets Humans i la Pau a l'Amèrica Central

- **Xavier Masllorens**, ICIP
- **Alicia Rodríguez** i **Lídia Serra**, Taula Catalana pels Drets Humans i la Pau a l'Amèrica Central

17.00h — 17.30h

Conferència inaugural

Claus per entendre el context regional des d'una perspectiva de drets humans i construcció de pau

- **Claudia Paz y Paz**, Centro por la Justicia y el Derecho Internacional (CEJIL)

Presenta:

- **Tono Albareda**, Taula Catalana pels Drets Humans i la Pau a l'Amèrica Central

17.30h — 19.00h

Taula 1 — Enfortir el teixit social davant els autoritarismes

Les democràcies de la regió viuen un moment especialment fràgil, tant en la dimensió institucional com social. No només l'estat de dret i la separació de poders estan en risc, també ens trobem davant de societats altament polaritzades. Analitzem les causes d'aquesta situació i com enfortir el teixit social davant els autoritarismes.

- **Angélica Cárcamo**, periodista salvadorenca
- **Sandra Marybel Sánchez**, periodista hondurenca
- **Dora María Téllez**, historiadora i política nicaragüenca

Presenta:

- **Bea Huber**, Taula Catalana pels Drets Humans i la Pau a l'Amèrica Central

Programa — Dimecres 19 de juny

9.30 — 11.00h

Taula 2 — Reivindicar la vigència dels drets humans

75 anys després de la Declaració Universal dels Drets Humans, polítics i veus influents de la regió centreamericana han qüestionat la seva validesa i deslegitimen qualsevol actor — local, nacional o internacional — que pretengui anteposar aquests valors universals, tant en la seva dimensió individual com col·lectiva. Reflexionem sobre les retallades de llibertats i la necessitat de reivindicar la vigència dels drets humans.

- **Rolanda García**, periodista comunitària guatemalenca
- **Joaquín Mejía**, Equipo de Reflexión, Investigación y Comunicación, Honduras
- **Ana Margarita Vijil**, advocada i activista pels drets humans nicaragüenca

Presenta:

- **Jordi Corominas**, Taula Catalana pels Drets Humans i la Pau a l'Amèrica Central

11.00h — 11.30h

Descans

11.30h — 13.00h

Taula 3 — Fer front a les crisis des de les mirades i pràctiques feministes i decolonials

En una regió amb unes alarmants taxes de violència contra nenes i dones i contra tota identitat de gènere dissident, creix també el discurs antifeminista i es redueixen els espais de protecció davant les violències masclistes. Tanmateix, o potser per això, els col·lectius feministes són dels pocs que encara es mobilitzen obertament davant la retallada de drets i el retrocés democràtic. Reflexionem entorn de les aportacions del feminisme davant les violències i els discursos de l'odi.

- **Morena Herrera**, activista feminista salvadorenca
- **Sara Álvarez**, terapeuta social Maya K'iche
- **Tamara Morazán**, Asociación Madres de Abril, Nicaragua

Presenta:

- **Lola Badenes**, Taula Catalana pels Drets Humans i la Pau a l'Amèrica Central

13.00 — 15.00h

Descans

15.00h — 16.30h

Taula 4 — Defensar la justícia social, defensar el territori davant l'espoliació

L'Amèrica Central té una sòlida trajectòria de lluita social contra les injustícies i les desigualtats estructurals. Tot i així, persisteixen la discriminació racial, les exclusions socials i les violències vinculades a l'espoliació de béns naturals i amplis sectors de la població veuen molt limitades les seves perspectives de futur. Analitzem com s'articulen les experiències de resistència i els seus èxits.

- **Vidalina Morales**, Asociación de Desarrollo Económico Social de Santa Marta, El Salvador
- **Yéssica Trinidad**, Organización Fraternal Negra Hondureña y Red Nacional de Defensoras de Derechos Humanos
- **Amaru Ruiz**, Fundación del Río, Nicaragua

Presenta:

- **Alex Guillamón**, Taula Catalana pels Drets Humans i la Pau a l'Amèrica Central

16.30 — 17.00h

Descans

17.00h — 18.30h

Taula 5 — Apostar per la pau davant d'un model securitzador i punitivista

Les polítiques de seguretat de la regió s'han caracteritzat en les últimes dècades per pràctiques de “mà dura” i han culminat a El Salvador amb un estat d'excepció i l'empresonament massiu i sense garanties processals de persones sospitoses de tenir vinculació amb actors criminals. Davant de la cronificació de les violències, abordem com apostar per la pau i quines estratègies es poden plantejar fora del marc punitivista.

- **Silvia Juárez**, Organización de Mujeres Salvadoreñas por la Paz, El Salvador
- **Ramón Cadena**, advocat de drets humans guatemaltenc
- **Elvira Cuadra**, Centro de Estudios Transdisciplinarios de Centroamérica, Costa Rica

Presenta:

- **Kristian Herbolzheimer**, ICIP

18.45h — 19.45h

Diàleg

L'Amèrica Central en un món convuls

Les múltiples crisis que viu Centreamèrica no són alienes a fenòmens transnacionals. Molts dels reptes que afronta la regió en matèria de pau i drets humans es donen també en altres parts del món. Aquest espai pretén ser un diàleg entre respostes locals i globals a aquests reptes.

- **Amaru Ruiz**, Fundación del Río, Nicaragua
- **Morena Herrera**, activista feminista salvadorenca
- **Sara Álvarez**, terapeuta social Maya K'iche
- **Yéssica Trinidad**, Organización Fraternal Negra Hondureña i Red Nacional de Defensoras de Derechos Humanos

Presenta:

- **Montse Santolino**, Lafede.cat

19.45h

Clausura

Biografies

Amaru Ruiz

Defensor de drets humans, ambientalista i investigador nicaragüenc. President de l'organització Fundación del Río i membre de la Federación de Organizaciones de Red Local. Màster en Responsabilitat Social Corporativa amb Enfocament en Drets Humans. Llicenciat en Biologia amb Menció en Administració de Recursos Naturals i Postgraus en Manipulació i Gestió d'Àrees Silvestres Protegides; Lideratge i Gerència Política; Lideratge Juvenil i Incidència Política. El 2023 el règim d'Ortega Murillo a Nicaragua li va retirar la nacionalitat per la seva tasca de defensor de drets humans de pobles indígenes i afrodescendents. Actualment viu a l'exili.

Ana Margarita Vijil

Advocada, política i defensora dels drets humans nicaragüenca. Llicenciada en Dret i Màster en Ciències Polítiques, és l'expresidenta (2012-2017) i actual membre del partit polític d'oposició Unamos (anteriorment Movimiento Renovador Sandinista, MRS). És part de la Iniciativa de Liderazgo Centroamericano de l'Aspen Institute i està associada a l'Instituto Global de Mujeres de la Universitat George Washington des de 2023. Va ser empresonada durant vint mesos i va estar en confinament solitari per denunciar la naturalesa autoritària del règim de Daniel Ortega i les violacions de drets humans. El febrer de 2023 va ser desterrada de Nicaragua com a part d'un grup de 222 persones preses a les quals es va desposseir de la nacionalitat.

Angélica Cárcamo

Presidenta de l'Asociación de Periodistas de El Salvador (APES), directora de la Red Centroamericana de Periodistas i CEO d'Infodemia, portal de fact-checking. Va iniciar la seva carrera donant cobertura a temes crítics com la corrupció i la violència i avui dia és considerada una gran defensora de la llibertat de premsa i dels drets humans a El Salvador. Destaca el seu compromís amb la veritat i l'ètica periodística.

Claudia Paz y Paz

Directora del Programa de Mèxic i l'Amèrica Central del Centro por la Justicia y el Derecho Internacional (CEJIL). Jutgessa i experta en dret penal, va ser la primera dona en ocupar el càrrec de fiscal general de Guatemala (2010). És defensora de l'estat de dret com a pilar de la pau, la justícia i la igualtat. Va aconseguir la condemna de membres d'alt rang de l'exèrcit i de l'expresident Efraín Ríos Montt per crims de lesa humanitat. Va formar part del Grup d'Experts Independents (GIEI) de la Comissió Interamericana de Drets Humans encarregat d'investigar la desaparició dels 43 estudiants d'Ayotzinapa (Mèxic). Ha rebut

múltiples premis i reconeixements. El 2012, la revista Forbes la va incloure a la llista de les cinc dones més poderoses del món i el 2013 va ser nominada al Premi Nobel de la Pau.

Dora Maria Téllez

Historiadora, política i activista pels drets humans nicaragüenca. Comandant guerrillera, vicepresidenta del Consell d'Estat, ministra de Salut i diputada a l'Assemblea Nacional durant la revolució sandinista. Opositora al règim autoritari d'Ortega Murillo, va ser capturada durant vint mesos, excarcerada i desterrada el febrer de 2023. És autora de diverses publicacions, entre les quals ¡Muera La Gobierna! (1999) i coautora de El Café de Nicaragua (2014). Distingida pel govern del País Basc amb el Premi René Cassin de Drets Humans (2022) i doctorada per la Universitat de Hèlsinki (2011) i la Nova Sorbona de París (2022).

Elvira Cuadra

Sociòloga nicaragüenca i actual directora del Centro de Estudios Transdisciplinarios de Centroamérica (CETCAM). Té més de vint anys d'experiència sobre el procés polític i els canvis en la cultura política a Nicaragua, anàlisi dels conflictes i les polítiques de seguretat a Nicaragua i l'Amèrica Central. Va ser investigadora associada del Centro de Investigaciones de la Comunicación (CINCO) i directora de l'Instituto de Estudios Estratégicos y Políticas Públicas (IEEPP), tancats arbitràriament el 2018 juntament amb altres organitzacions socials. Viu a l'exili des que el 2023 la van desposseir de la seva nacionalitat.

Joaquín Mejía

Investigador de l'Equipo de Reflexión, Investigación y Comunicación de la Compañía de Jesús a Honduras, i coordinador adjunt de l'Equipo Jurídico por los Derechos Humanos. Doctor i Màster en Estudis Avançats en Drets Humans, doctor en Drets Humans, Democràcia i Justícia Internacional, i Diploma d'Estudis Avançats en Dret Internacional i Relacions Internacionals. Ha publicat 27 llibres i té una llarga experiència en litigis davant de la Comissió i el Tribunal Interamericà de Drets Humans. És membre de "Papás Blogueros" i autor del bloc "Ser papá de una niña en tiempos siniestros de patriarcado".

Morena Herrera

Feminista i activista en defensa dels drets humans salvadorenca. Participa en organitzacions locals, nacionals i regionals que defensen els drets humans, especialment els drets de les dones, drets reproductius, de les joventuts i les persones LGTBI. Fundadora i presidenta de l'Agrupación Ciudadana por la Despenalización del Aborto, també integra el Comité de Diálogo para el aborto seguro en América Latina y el Caribe. Ha estat finalista al Premi Sàkharov 2023 del Parlament Europeu, amb una nominació de dones que lluiten per un avortament gratuït, segur i legal.

Ramón Cadena

Catedràtic i advocat de drets humans guatemalenc. Ha estat jutge ad-hoc de la Cort Interamericana pel cas de la Masacre Dos Erres. Va exercir com a pèrit de la fiscalia en el cas de genocidi i en casos de criminalització de la protesta social, i com a exdirector de la Comissió Internacional de Juristes (CIJ) per a l'Amèrica Central. La seva trajectòria professional destaca pel suport a comunitats vulnerades. Viu a l'exili després d'haver estat perseguit per l'anterior govern guatemalenc pel cas de la presa de la Universitat de San Carlos de Guatemala.

Rolanda García

Periodista comunitària guatemalena, treballa en mitjans radiofònics, televisius i en premsa escrita. Actualment col·labora a Telesur. Al llarg de la seva trajectòria periodística ha prioritzat cobertures sobre la situació dels pobles indígenes i sectors exclosos pels mitjans hegemònics. Com a sobrevivent del genocidi, dona suport a les lluites progressistes i revolucionàries a Guatemala. Ha estat autoritat comunitària a la seva comunitat i és integrant d'organitzacions locals d'Ixcán, Quiché.

Sandra Marybel Sánchez

Periodista independent hondurenca, treballa actualment a Radio Progreso. Va començar a exercir la professió els anys 80, un període crític en la història d'Hondures, amb greus i constants violacions de drets humans. En les últimes dues dècades ha treballat en diversos mitjans de comunicació com a cronista parlamentària i ha conduït programes informatius i d'entrevistes i anàlisi crítica. Ha fet front a amenaces, querelles i agressions personals i familiars pel seu compromís amb un periodisme lliure i crític.

Sara Álvarez

Maia de Guatemala, terapeuta social amb enfocament comunitari, intergeneracional, ancestral i sistèmic. Durant més de 24 anys, ha treballat per enfortir i recuperar el benestar col·lectiu en diverses comunitats de dones, pobles indígenes, moviments feministes i organitzacions de drets humans. Ha acompanyant dones indígenes supervivents de guerra i genocidi en processos de justícia transicional, memòria històrica i accions per a la no repetició de crims de lesa humanitat. Actualment acompanya organitzacions socials en la gestació d'estratègies de cura col·lectiva. És sòcia i integrant de la xarxa de terapeutes Mujeres Mayas Kaqla.

Silvia Juárez

Advocada feminista, notària i defensora de drets humans, investigadora i analista salvadorenca. Coordina el programa Derecho a una Vida Libre de Violencia para las Mujeres de ORMUSA (Organización de Mujeres Salvadoreñas por la Paz). És membre del comitè

assessor de l'Institut de Violència Basada en Género de la Universitat Francisco Gavidia. Especialista en igualtat, gènere, seguretat ciutadana i drets humans de les dones; diplomada en estudis de gènere i economia, drets humans, seguretat ciutadana i anàlisi estadística de violència contra les dones. Té 16 anys d'experiència en estratègies per eradicar la violència contra les dones, igualtat i protecció especial a població discriminada.

Tamara Morazan

Activista nicaragüenca i líder de l'Asociación Madres de Abril (AMA), formada per familiars de víctimes de la repressió estatal durant les protestes d'abril de 2018. Les manifestacions pacífiques contra les reformes del sistema de seguretat social es van transformar en un moviment nacional brutalment reprimat pel govern, que va deixar centenars de morts i desapareguts. Morazán, el germà del qual va ser assassinat, es va convertir en figura clau a l'associació. Ha fet front a amenaces a causa del seu activisme, però continua buscant justícia i un canvi estructural a Nicaragua.

Vidalina Morales

Activista ambiental i defensora dels drets humans salvadorenca. Criada en una comunitat agrícola, la seva connexió amb la terra va inspirar el seu activisme local, enfocat en els camperols i la sostenibilitat ambiental. A l'Asociación de Desarrollo Económico y Social (ADES) va liderar la lluita contra la mineria metàl·lica a cel obert, per protegir el medi ambient i la salut comunitària. La seva campanya va guanyar reconeixement internacional i va donar lloc a la prohibició de la mineria el 2017. Malgrat les amenaces, preval la seva determinació. Va rebre el Premi Ambiental Goldman el 2018 i el Premi Internacional de Drets Humans Letelier-Moffitt. Promou els drets de les dones rurals i la igualtat de gènere.

Yéssica Trinidad

Activista negra i defensora dels drets humans i la justícia social d'Hondures. És la coordinadora de la Red Nacional de Defensoras de Derechos Humanos hondureña y ha destacat per la seva tasca a l'Organización Fraternal Negra Hondureña (OFRANEH). Des de jove, ha lluitat pels drets de les comunitats afrodescendents i garifunes, i ha impulsat accions per a la protecció dels seus drets territorials, culturals i ambientals contra l'explotació, el desplaçament forçat i el patriarcat.

Organitzadors

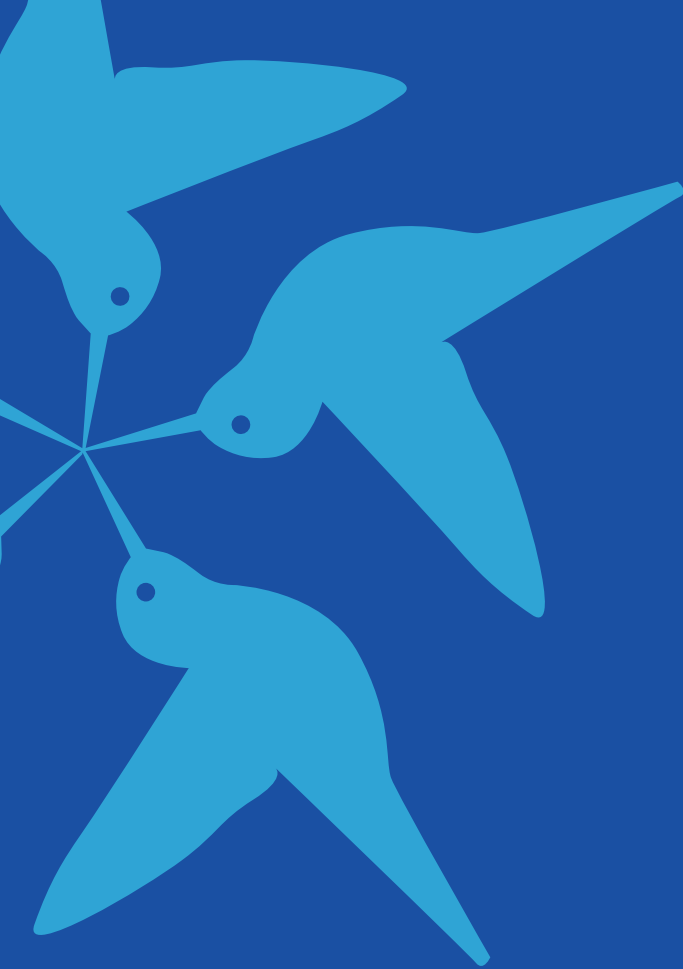
La **Taula Catalana pels Drets Humans i la Pau a l'Amèrica Central** és una associació creada el 2024 amb l'objectiu d'enfortir els vincles de solidaritat i cooperació entre Catalunya i l'Amèrica Central, tot posant la promoció de la pau i la defensa dels drets humans en el centre d'aquests vincles i des d'una perspectiva feminista i decolonial.

Per a això, la Taula Catalana pels Drets Humans i la Pau a l'Amèrica Central s'ha proposat com a objectius:

- Donar a conèixer a l'opinió pública de Catalunya i denunciar la vulneració dels drets humans a El Salvador, Guatemala, Hondures i Nicaragua.
- Articular i teixir propostes en defensa dels drets humans i la pau juntament amb les organitzacions aliades centreamericanes.
- Fer incidència política en l'àmbit local, nacional i regional per a un major compromís en favor de la pau i els drets humans.

Són integrants de la Taula: Alternativa Intercanvi Pobles Indígenes - Associació de Dones Migrants Diverses - Assemblea Catalana per la Pau - Associació Entrepobles - Associació Internacional d'Enginyeria Sense Fronteres - Associació Internacional de Solidaritat i Cooperació SUDS - Brigades Internacionals de Pau - Calala - Comissió Catalana pels Drets Humans a Nicaragua - Comitè Óscar Romero — Cooperació - DESOS Opció Solidària - Farmamundi — Feministes Autoconvocades per Nicaragua - Grup de Suport Con Vos - Huacal - InteRed - Justícia Alimentària - Oxfam Intermón — Reds, Xarxa de Solidaritat per a la Transformació Social.

L'ICIP (Institut Català Internacional per a la Pau) és una institució pública i independent, creada pel Parlament de Catalunya l'any 2007, amb la finalitat de promoure la cultura de la pau en la societat catalana i en l'àmbit internacional, i fer que Catalunya tingui un paper actiu com a agent de pau al món. En el marc de la seva línia de treball "Violències fora de contextos bèl·lics", l'ICIP aporta eines d'anàlisi i actuació en situacions d'alta violència que no són reconegudes com a conflictes armats.

Organitzen:

Taula Catalana pels
Drets Humans i la Pau
a l'Amèrica Central

ICIP

INSTITUT
CATALÀ
INTERNACIONAL
PER LA PAU

#JornadesCA